

«BIBLIOTHECA PAEDAGOGICA»

Віталій Хромець

*Антон Макаренко:
педагогічна концепція*

ДУХ І ЛІТЕРА

Київ

2024

УДК 37.01

X941

Хромець В.

Антон Макаренко: педагогічна концепція

— Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2024. — 42 с. («BIBLIOTHECA PAEDAGOGICA», серія «Педагогічні концепції»)

ISBN 978-617-8262-28-0

Науково-публіцистичний нарис доктора філософських наук, директора ГО «Несторівський центр» Віталія Хромця присвячений педагогічній концепції видатного радянського та українського педагога Антона Макаренка. Автор ретельно розглядає засади, на яких ґрунтуються педагогічні ідеї А. Макаренка, а також коротко висвітлює його життєвий шлях. Розкриває мету, основні принципи та витончені освітні методи Антона Макаренка. В.Хромець здійснює аналіз глибинної суті педагогічної стратегії А. Макаренка, що стала фундаментом «колективної педагогіки», розкриває секрети її унікальності та специфіки, а також визначає її актуальність для сучасних українських педагогів.

Нарис може зацікавити як практикуючих педагогів, які бажають поглибити свої знання та впровадити ідеї А. Макаренка у роботі, так і студентів педагогічних закладів вищої освіти.

За сприяння мережі приватних освітніх закладів КМДШ ВСЕСВІТ

ISBN 978-617-8262-28-0

© Хромець В., 2024

© ДУХ І ЛІТЕРА, 2024

Передмова

Ви тримаєте в руках книжку з серії «Педагогічні концепції». Задум цієї серії простий: одна книжечка – одна педагогічна концепція видатного класика сучасної педагогіки. Думка про створення такої книжкової серії постала з півторарічного циклу лекцій під такою ж назвою. Протягом кожної з лекцій ми в колі зацікавлених освітян розглядали та обговорювали одну з педагогічних концепцій. Ідея проведення такого лекційного циклу виникла у Андрія Мельника, засновника школи розвитку мислення *Cowo guri*, та Лариси Андрійченко, очільниці *Britannica School*. За час проведення циклу в ньому взяли участь близько 60 осіб, а тисячі осіб потім переглянули відео на каналі *Cowo guri*. Щира подяка Андрію та Ларисі, а також тим, хто активно брав участь у цій роботі та проявляв до неї інтерес. За сприяння у виданні цієї книжки щира подяка мережі приватних освітніх закладів КМДШ ВСЕСВІТ, зокрема особисто її власнику та співзасновнику Володимирі Козленку.

І лекційну частину, і тексти серії не слід розглядати як буквальну реконструкцію педагогічної пропозиції того чи іншого педагога-класика. Це, скоріше, спроба віднайти ключові концепти їхньої педагогіки та обдумати перспективи їх застосування в наш час. Тому не варто в цих текстах шукати академічної точності, але слід розглядати їх як нариси, мета яких – викликати інтерес до педагогічної класики та сприяти її популяризації серед

освітян-практиків та академічних дослідників. Це також заклик спиратися на потужний потенціал педагогічної класики в сучасній освітній практиці.

Ця книжка про педагогіку Антона Макаренка – третя в серії. Перша була присвячена Василю Сухомлинському, друга – Селестену Френе. Крім того, невдовзі вийдуть нариси про педагогічні концепції Яна Амоса Коменського, Йоганна Генріха Песталоцці, Фрідріха Фребеля, Адольфа Дістервега, Костянтина Ушинського, Георга Кершенштайнера, Рудольфа Штайнера, Марії Монтесорі, Джона Дьюї, Януша Корчака, Олександра Сазерленда Нілла, Пауло Фрейре.

Педагогічна пропозиція Антона Макаренка залишається важливим джерелом продуктивних ідей для тих, хто прагне краще розуміти і вдосконалювати освітній процес. Ця книга – спроба розглянути і представити головні аспекти педагогічної концепції видатного українського педагога, адже педагогіка Макаренка вирізняється унікальною теорією та практикою роботи зі складними учнями. Його ідеї, попри час, коли вони були представлені, досі актуальні.

У цій книзі ми пропонуємо вам відкрити для себе специфіку педагогічного мислення Макаренка, розглянути його розуміння мети педагогіки, її принципи та запропоновані ним методи, а також у цілому детальніше зупинитися на

його поглядах на педагогіку. Спробуємо зрозуміти, як він прагнув розвивати свідому людину (а також громадянина й професіонала), здатну працювати на користь суспільства.

Антон Макаренко – справді видатна постать у педагогіці. Він запропонував педагогічну концепцію, яка радикально змінила погляди на роботу з важкими учнями і довела свою ефективність. Ми запрошуємо вас зануритися у світ його педагогічних ідей та більше дізнатися про унікальні аспекти його педагогічної пропозиції.

Бажаю цікавого та корисного читання!

Віталій Хромець

Як бачимо, вона докорінно відрізнялася від педагогічної ситуації у звичайній школі. Іншим є передусім сам тип поведінки таких дітей, а також тип групових або колективних стосунків, які вибудовуються між колоністами. Це стосунки, протилежні вихованню. Фактично ми бачимо, що стиль зовнішньої поведінки, пов'язаний з крадіжками, переноситься у внутрішнє життя колективу і ніхто не думає про завтрашній день.

Контекстуальність педагогіки

Забезпечення зовнішніх чинників (потреби в їжі, одязі, даху над головою) жодним чином не покращує атмосфери. Педагог залишається наодинці з колективом безпритульних і не має нікого на старті, на кого може повністю покластися, – ось та педагогічна ситуація, з якої має витікати й педагогічна практика (рис. 1).

До 1917-го року Макаренко працював у звичайній школі при заводі, а потім – лише з безпритульними. У нього виникли проблеми з керівництвом, після чого Макаренко перейшов на паперову роботу, координував частину роботи притулків від системи Об'єднаного державного політичного управління (ОДПУ), а у віці 32 років погодився очолити колонію. Взагалі-то він відчував себе рад-

Види виховання

Макаренко виділяв чотири види виховання: сімейне (родинне), політичне, трудове та гуманістичне (рис. 2). Він планував написати чотири томи, кожен з яких хотів присвятити одному з видів. Говорячи про родинне виховання, він зазначав, що будь-яке виховання відбувається в колективі. Родина позитивно впливає на вихованця, а безпритульність може негативно вплинути на його формування. Макаренко вважав, що виховання має починатися в родині. Зрілий Макаренко приймав традиційні родинні цінності. На його думку, родина повинна бути колективом, а колектив – головною виховною одиницею.

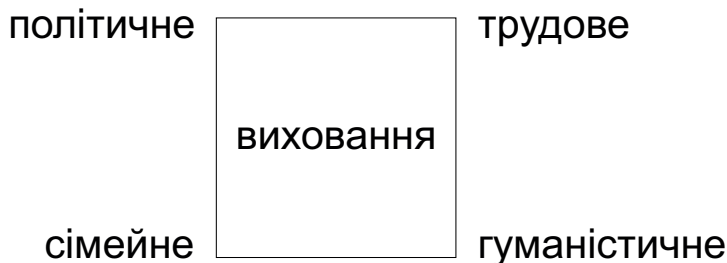

Рис. 2. Аспекти виховання

Макаренко був переконаний, що з часом в СРСР подолають безпритульність. Отже, бажано, аби першою виховною одиницею, за Макаренком, була родина, а другою – школа. У школі ж, за його словами, головною виховною одиницею-колективом є клас. Більше того, саме клас є

Структура єдиного колективу

Отже, коли йдеться про структуру єдиного колективу (рис. 5), то, підкреслював Макаренко, усі в колективі повинні знати, хто бере на себе відповідальність за все. І він на цьому ключовому аспекті дуже наполягав. Такою відповідальною особою може бути директор або завідувач, рада командирів або загальні збори. Але при розподілі зон відповідальності завжди має існувати персоналізована відповідальність однієї особи.

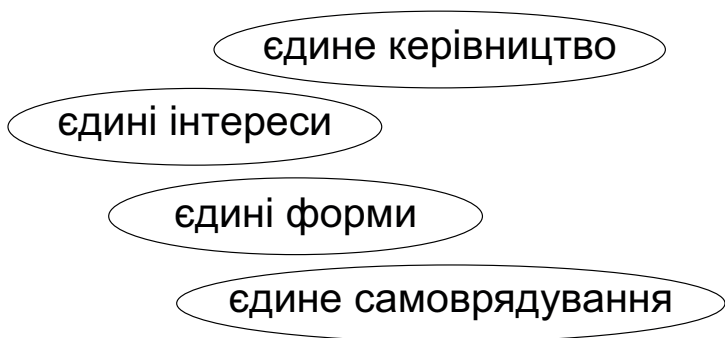

Рис. 5. Структура єдиного колективу

Другий важливий аспект – це єдність інтересів. Якщо в школі немає інтересів, які об'єднують увесь колектив, це унеможливить у кінцевому підсумку нормальний виховний вплив. Насамперед через те, що педагогічний колектив не зможе сформувати єдність. Колонії, які заснував